

# B O G A N M E L D E L S E R

**The Collected Scientific Papers of Paul A. Samuelson.** Edited by Joseph E. Stiglitz. The M.I.T. Press, Cambridge (Mass.) 1966. 1813 sider. Pris: 119,35 kr. excl. moms.

Samuelson er født i 1915. Et genoptryk af hans mere seriøse arbejder frem til 50 års fødselsdagen foreligger i ovennævnte 2-bind-udgave.

Vægten af de over 1800 sider kan ikke måles på en bismar (som nøgternt peger på 2½ kg). Det er en imponerende præstation – og dette festskrift af Samuelson til Samuelson giver netop mulighed for at se, hvor imponerende det er. Hans første artikel er fra februar 1937. Han har da været 22 år. Inden han var 25, havde han ikke alene præsteret originale arbejder om den internationale handels teori og indkomstdannelsens teori – den klassiske artikel om samspillet mellem multiplikator og accelerator er fra 1939 – men må tillige have afsluttet manuskripterne til de kendte *Econometrica*-artikler fra 1941-42 om statik og dynamik. Et stjerneskrud, som fortsætter hen over økonomernes himmel. Kun lige godt 30 år gammel indleder han en artikel med ordene: »A Decade ago I suggested...«! 129 artikler er medtaget, og oveni må her lægges hans store bog: *Foundations of Economic Analysis* (1948), lærebogen (om hvilken meget kan siges) og bogen om *Linear Programming* (1958), som blev skrevet sammen med Dorfman og Solow. At bøgerne bygger på, men ofte udbygger, artiklerne forhindrer ikke, at man imponeres af den intellektuelle og arbejdsmæssige præstation. Oven i det nævnte må endda tillige arbejdsmæssigt lægges en ikke ubetydelig – men her naturligvis ikke medtaget – mængde af dag-til-dag kommentarer i aviser og ugeblade.

Men hvordan kan man anmelde 129 artikler, som i emnevalg rækker fra økonomisk teori og med strejftog ind over stati-

stisk teori går over i den rene matematik? Vanskeligheden er ikke alene bredden, men tillige og ikke mindst, at forfatteren er for tæt inde på livet af os til, at man virkelig kan forsøge det ønskelige: en teori-historisk placering og karakteristik. Et alternativ er at opfriske læsernes hukommelse: Det var Samuelson, som... – Det følgende bliver et forsøg på både dette og hint.

De 129 artikler er trukket ud af mangfoldige tidsskrifter, og ganske enkelte offentliggøres for første gang – efter at have cirkuleret i duplikeret form. I de to bind er arbejderne ordnede efter emne. 1. bind: (1) Almindelig forbrugsteori, (2) Stokastisk forbrugsteori, (3) Kapital og vækst, (4) Ricardo og Marx, (5) Lineær programmering, (6) Ikke-substitutionsteoremet, (7) Komparativ statik m.v. (8) Matematiske problemer. 2. bind: (9) Udenrigshandels teori og finanspolitik, (10) Velfærdsteori, (11) Indkomstdannelsen, (12) Offentlige udgifter, (13) Finans- og pengepolitik, (14) Den enkelte og samfundet, (15) Økonomisk politik, (16) Teorihistorie, (17) Essays om moderne økonomi, (18) Metoden. I et appendix er givet den kronologiske rækkefølge. Hertil kommer korte forord af fødselar og redaktør samt et – 20 sider langt – stikords- og navneregister.

I afsnittet om forbrugsteori kan den gennemgående linie – med fare for at forenkle for stærkt – vel siges at være at søge at bringe logisk orden i den almindelige, geometriske bestikkende forklaring om optimalisering, hvor en budgetlinje tangerer den længst ude beliggende indifferenskurve. Siden er dette arbejde ført videre af matematiske økonomer, som ud fra meget generelle udgangspunkter har formuleret aksiomatiske systemer, der gennemfører beskrivelsen med mindre restriktive forudsætninger, men som i hvert fald klart har Samuelson som forudsætning – som han på

# B O G A N M E L D E L S E R

**The Collected Scientific Papers of Paul A. Samuelson.** Edited by Joseph E. Stiglitz. The M.I.T. Press, Cambridge (Mass.) 1966. 1813 sider. Pris: 119,35 kr. excl. moms.

Samuelson er født i 1915. Et genoptryk af hans mere seriøse arbejder frem til 50 års fødselsdagen foreligger i ovennævnte 2-bind-udgave.

Vægten af de over 1800 sider kan ikke måles på en bismar (som nøgternt peger på 2½ kg). Det er en imponerende præstation – og dette festskrift af Samuelson til Samuelson giver netop mulighed for at se, hvor imponerende det er. Hans første artikel er fra februar 1937. Han har da været 22 år. Inden han var 25, havde han ikke alene præsteret originale arbejder om den internationale handels teori og indkomstdannelsens teori – den klassiske artikel om samspillet mellem multiplikator og accelerator er fra 1939 – men må tillige have afsluttet manuskripterne til de kendte *Econometrica*-artikler fra 1941-42 om statik og dynamik. Et stjerneskrud, som fortsætter hen over økonomernes himmel. Kun lige godt 30 år gammel indleder han en artikel med ordene: »A Decade ago I suggested...«! 129 artikler er medtaget, og oveni må her lægges hans store bog: *Foundations of Economic Analysis* (1948), lærebogen (om hvilken meget kan siges) og bogen om *Linear Programming* (1958), som blev skrevet sammen med Dorfman og Solow. At bøgerne bygger på, men ofte udbygger, artiklerne forhindrer ikke, at man imponeres af den intellektuelle og arbejdsmæssige præstation. Oven i det nævnte må endda tillige arbejdsmæssigt lægges en ikke ubetydelig – men her naturligvis ikke medtaget – mængde af dag-til-dag kommentarer i aviser og ugeblade.

Men hvordan kan man anmelde 129 artikler, som i emnevalg rækker fra økonomisk teori og med strejftog ind over stati-

stisk teori går over i den rene matematik? Vanskeligheden er ikke alene bredden, men tillige og ikke mindst, at forfatteren er for tæt inde på livet af os til, at man virkelig kan forsøge det ønskelige: en teori-historisk placering og karakteristik. Et alternativ er at opfriske læsernes hukommelse: Det var Samuelson, som... – Det følgende bliver et forsøg på både dette og hint.

De 129 artikler er trukket ud af mangfoldige tidsskrifter, og ganske enkelte offentliggøres for første gang – efter at have cirkuleret i duplikeret form. I de to bind er arbejderne ordnede efter emne. 1. bind: (1) Almindelig forbrugsteori, (2) Stokastisk forbrugsteori, (3) Kapital og vækst, (4) Ricardo og Marx, (5) Lineær programmering, (6) Ikke-substitutionsteoremet, (7) Komparativ statik m.v. (8) Matematiske problemer. 2. bind: (9) Udenrigshandels teori og finanspolitik, (10) Velfærdsteori, (11) Indkomstdannelsen, (12) Offentlige udgifter, (13) Finans- og pengepolitik, (14) Den enkelte og samfundet, (15) Økonomisk politik, (16) Teorihistorie, (17) Essays om moderne økonomi, (18) Metoden. I et appendix er givet den kronologiske rækkefølge. Hertil kommer korte forord af fødselar og redaktør samt et – 20 sider langt – stikords- og navneregister.

I afsnittet om forbrugsteori kan den gennemgående linie – med fare for at forenkle for stærkt – vel siges at være at søge at bringe logisk orden i den almindelige, geometriske bestikkende forklaring om optimalisering, hvor en budgetlinje tangerer den længst ude beliggende indifferenskurve. Siden er dette arbejde ført videre af matematiske økonomer, som ud fra meget generelle udgangspunkter har formuleret aksiomatiske systemer, der gennemfører beskrivelsen med mindre restriktive forudsætninger, men som i hvert fald klart har Samuelson som forudsætning – som han på

sin side har Slutsky, Hotelling, Allen, Lange m.fl. En god del af disse artikler er fra et tidligt stadium af forfatterskabet, og lyser af usædvanlig gode pædagogiske anlæg. I kap. 10 fra 1950 er der tilløb til et resumé af disse arbejder. Det drejer sig om integrabiliteten i nytteteorien – et pædagogisk svært problem, fordi man *skal* op i tre dimensioner. Desværre bemærker man også her den maner i Samuelson's pædagogik, som optræder så ofte: To personers adfærd sammenlignes, og de skal altså hedde Jeremy og Gustav. At efternavnene kunne være Bentham og Cassel er (desværre) kraftigt antydnet. Det er en særlig college-humor, som går så ofte igen, at man i kommentarer til et festskrift hensynsfuldt må nøjes med at sige det én gang.

Uanset dette, kan den klare fremstilling illustreres ved henvisning til påvisningen i kap. 11 af den elementære, men vigtige sætning: For ethvert gode gælder, at er indkomstelasticiteten positiv, vil priselasticiteten være negativ. Dette vises verbalt, geometrisk og analytisk.

Moderne konsumentteori er utvivlsomt nået et stykke vej. Men der er langt igen. Konsekvenserne af den gensidige afhængighed i forbrugsmønstret er stadig ikke draget fuldt ud, og den nærliggende mulighed at give teorien en stokastisk udformning, er kun så småt undersøgt. Det tjener i hvert fald Samuelson til ære, at han har arbejdet på den stokastisk formulerede teori – 2. del. Man vil måske med rette kunne påstå, at her når forfatteren ikke langt – ud over interessante betragtninger over vælgersituationer forbundet med sandsynligheder. Det er dog værd at notere, at han er i området.

3. del om kapital og vækst er fascinerende. Her findes blandt meget andet både det oversigtsmæssige gode, men i konklusionerne lidt tynde bidrag til en IEA-konference (*The Theory of Capital*, 1961) og 1962-artiklen (*Review of Economic Studies*) om »The Surrogate Production Function«. Den sidste er i usædvanlig grad overfyldt med Cambridge slang (Mass. & U.K.), hvilket iøvrigt gælder hele det nævnte nummer af *R.E.S.* Det er først og fremmest i denne del

man finder Samuelson's (og Solow's) forsvaret for et neoklassisk oplæg af kapital- og vækstteori. Ligeledes finder man her tre artikler om rentens funktion i en økonomi, hvor varige goder ikke findes, men hvor et fordringsmarked alligevel gør det muligt at spare op.

Når man har fulgt og læst denne forfatter, er det uundgåeligt, at man har fået visse favoritter. Man mindes visse artikler – og ved genlæsning er det svært at frigøre sig fra sådanne erindringer. 4. del reproducerer nogle af anmelderens favoritter: 1 stor artikel om Marx fra *American Economic Review* (1957 med en efterfølgende note fra 1960) og 2 på ialt godt 50 sider om Ricardo fra *Quarterly Journal of Economics* (1959). Pladsen tillader mig kun at anbefale den første, men de to sidste er efter mit skøn blandt Samuelsons bedste arbejder og må få lidt mere.

Den første artikel handler om arbejdsværdilæren, som præsenteres i vor tids sprog. Der trækkes stærkt på det af Samuelson m.fl. i slutningen af 40'erne fundne substitutionsteorem: Såfremt der alene findes én oprindelig faktor, vil efterspørgslen alene bestemme, om en vare skal produceres eller ej. Finder produktion sted, er de relative priser bestemt af rent tekniske input-output relationer. Selv om der er ubegrænsede substitutionsmuligheder i produktionsprocesserne, vil ét og kun ét punkt på transformationskurverne blive realiseret. (Jeg har før spurgt, om dette virkelig først blev opdaget i 1949. Det er jo så enkelt – og ligger det f.eks. ikke implicit i Jørgen Pedersens pristeori? Eller i hvert fald i Leontief-modellens prisbeskrivelse?) Det vises, hvorledes jord og arbejde indtager symmetriske stillinger i relation til prisdannelsen. Man *kunne* bytte om på de to. Dette ses klart, når man reformulerer Ricardos teori i den lineære programmerings sprog. – I den anden artikel trækkes tidsdimensionen ind: Kapitalteoriens problem. Man kan undre sig over, at forfatteren ikke her er faldet for fristelsen til at føre beskrivelsen frem til Wicksell.

5. del – på næsten 100 sider – fremstiller

den lineære programmeringsteori. Det drejer sig her især om tidligere ikke-offentliggjort materiale – memoranda skrevet (1949) for RAND. Det er klart og godt, men giver ikke andet og mere, end hvad man i dag kan læse i den såkaldte DOSSO, i.e. Dorfman, Samuelson og Solow, jfr. ovenfor.

6. del er helliget det ovenfor omtalte substitutionsteorem bl.a. ved forfatterens artikel i Åkerman-festskriftet. Det er kun tilsyneladende let læsning; et matematisk appendix må ligge i en eller anden skrivebordsskuffe og kunne have gjort meget klart, om det havde været med.

I 7. del er metodologiske problemer behandlet bl.a. ved Econometrica-artiklerne om statik og dynamik, som siden udgjorde en væsentlig del af *Foundations* (1948) samt en næsten rent matematisk afhandling fra Hotelling-festskriftet. I det følgende afsnit er gengivet 15 (femten!) matematiske afhandlinger, som af gode grunde ikke skal vurderes. Men da de har været offentliggjort i anerkendte tidsskrifter og samleværker, må man tro på deres kvalitet. Det er samtidig klart, at forfatterens gennemslagskraft i økonomi ikke mindst beror på, at han har udstyret sig med en så effektiv værktøjskasse.

9.-18. del er samlet i 2. bind. Først kommer her bidragene til handelens teori, efterfulgt af velfærdsteori (10. del) og indkomstdannelsens teori (11. del). De vigtigste af disse arbejder er formentlig velkendte – det drejer sig om nogle af forfatterens centrale bidrag til den økonomiske teori (modsat metodebidrag). Kun få bliver udødelige, men Samuelson må dog vist blive det, måske netop på disse arbejder.

At fremhæve fra disse dele af Samuelson's arbejde er svært. Nogle vil hælde mod velfærdsteorien, andre mod indkomstdannelsen. Blandt de sidste bidrag nødvendiggør teorihistorien, at man fremhæver 1939-artiklen om samspillet mellem multiplikator og accelerator. I dag må den for unge studerende forekomme banal. Herregud, hvad er det: Løsning af en 2. ordens differensligning. Så lidt for at blive klassiker! – Det

er et udtryk for, hvor hurtig udviklingen har været, at det i dag kan synes at være – men i mange år slet ikke var – en banalitet.

Hertil kan føjes, at alle videnskabers historie kan henvise til sådanne banaliteter. Løsningen er banal, men det er meget langt fra at være banalt, at problemet bliver *formuleret*. Ret beset er dette måske netop en af de helt centrale hemmeligheder. Den ovenfor nævnte værktøjskasse gør det ikke. Man skal formulere noget, på hvilket man kan anvende sit grej. – Blandt de stadig i dag for enhver student og lærer læseværdige ting, som er uden stort originalt indhold, men som er så pædagogisk veloplagt, at en henvisning er nødvendig, må nævnes artiklen fra Alvin H. Hansen's festskrift om indkomstdannelsen.

I 12.-15. del finder man »Economics and Public Policy«, hvorunder bl.a. behandles de gamle problemer om den offentlige sektors optimale størrelse. Uløselige er disse spørgsmål måske ikke. Men de forudsætninger, som må accepteres, *kan* forekomme mærkelige. Man føres ind i velfærdsteoriens verden, som Samuelson får alt det ud af, der vist kan presses. Forfatterens temperament *kunne* have ført til et effektivt angreb på denne del af økonomisk teori, som vi stadig trækker rundt med, men uden hvilken vi vel trods alt havde endnu mindre kategorisk at sige.

Ud over en skarpsindig udnyttelse af velfærdsteorien er der både kendte og – vist for de fleste – ukendte bidrag til både penge- og finanspolitikens teori at hente her. At forfatteren ikke er uden sans for, hvad man ofte kalder »den institutionelle ramme«, viser en lille fodnote (p. 1359), hvor det påvises, at hvis den kendte »locked in effect« skulle virke, måtte det forudsætte, at obligationsejerne ikke kendte skattelovene. Det er heller ikke uden interesse at notere sig forfatterens synspunkt med hensyn til centralbankens placering (p. 1386): »There is no room in a modern democracy for a Fifth Estate, which seems us an insulated pocket of power set up to accomplish its own purposes, be they good or be they bad. Freedom of a democracy to

make its own mistakes is not merely a desideratum: it is an inevitability.» Måske ikke nyt på vore breddegrader, men andetsteds. – Disse afsnit er i øvrigt en skønsm blanding af en præcist argumenterende og en lidt snakkende forfatter; den første lærer prisen.

15. del er løbende kommentarer til aktuelle situationer. Man må ved læsningen erindre, at Samuelson som nævnt optræder endog meget jævnligt med sådanne kommentarer i populært orienterede tidskrifter.

16. del er »Essays in the History of Economics«, mens 17. del er meget spredte notater. 16. del er meget læseværdig, fordi forfatteren for det første skriver underholdende, for det andet åbenbart føler noget særligt netop for teoriihistorisk stof, og for det tredje fordi emnet er så alment og fængslende. Forfatteren må finde sig i, at man noterer en lille gentagelse: Wickseil optræder som en jovial Papa Brahms både ved anmeldelsen af Gårdlunds bog og i Wickseil-forelæsningsne (pp. 1614 og 1685). Skriver man meget, kan det være svært at undgå at citere sig selv – når man nu skriver så godt! Billig sarkasme bør dog vige til fordel for en bemærkning om, at blandt meget andet bør Samuelson prises for at gøre teoriihistorie interessant. Mange vil glæde sig ved at genlæse Econometrica-artiklen om Keynes – »Bless was it in that dawn to be alive/But to be young was very heaven!« Woodsworth – velanbragt.

– Finalen (18. del) er, ja, hvad andet: Metodelære. Ikke fordi der står så meget, som i dag er nyt. Men i høj grad læseværdigt. Når det ikke virker nyt, er forklaringen den enkle og gode: Vort fag går fremad og det, som for 20 år siden på nogle virkede kunstigt eller krampagtigt, er i dag en selvfølge. Matematik og økonometri er ikke længere for hine enkelte, men et selvfølgelig sprog, på hvilket man kan kommunikere og analysere.

Det er tiden, som afgør, hvilke klassikere vi skal leve med og give videre. På undertegnedes reoler er *Foundations* forlængst flyttet op mellem »klassikerne«. På for-

siden af *Foundations* står et citat af J. Willard Gibbs: »Mathematics is a Language«. På side 1751 får man forklaringen: Gibbs var Yale-professor og ved en debat om, hvorvidt man af visse studerende skulle kræve matematik eller sprog, greb han ind med ovenstående replik.

Der er sket en hel del, fordi dette synspunkt nu er almindeligt anerkendt. I dette fremskridt har Samuelson sin store andel. Små to tusind sider vidner herom.

P. Norregaard Rasmussen.\*

\* Professor ved Københavns Universitet.

*Friedrich A. Lutz: The Theory of Interest.* D Reidel Publishing Company, Dordrecht - Holland 1967. 336 sider. Pris: 45,00 gld.

Det er en engelsk 2. udg. af Lutz's *Zinstheorie* (1956), som i flere år var lærebog for polit. er og som kun få blev gode venner med. I undertitlen hedder det »2. og forbedrede udgave«. At det drejer sig om en sådan kan ikke diskuteres. I pædagogisk henseende har bogen ganske vist aldrig været helt vellykket. Den var og er fortsat svær. Men det er en forbedret udgave i den forstand, at der er taget hensyn til ny litteratur om dette fortærskede, men centrale emne.

Som allerede flere har gjort opmærksom på, er det forunderligt, at for det første synes alle at være enige om, at renten betyder praktisk talt intet for husholdningernes afgørelse om konsum ctr. opsparing. I vort samfund er denne afgørelses betydning allerede reduceret stærkt ved, at den samlede opsparing kun i ringe omfang bestemmes ved den i stolen tilbage-læne, der vurderer fremtidigt konsum ctr. nutidigt. Den offentlige sektor, aktieselskaber og private erhvervsdrivende – og disse dækker langt mere end trefjerdedel af samlet bruttoopsparing – handler ikke på denne afslappede måde.

For det andet gælder, at på investerings-siden er der ligeledes – om end måske knap